

ТЕМА 7. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

План:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.
2. Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, що існують у паперовій формі, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів (ст. 199 КК України).
3. Незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення (ст. 200 КК України).
4. Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201² КК України).
5. Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК України).
6. Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України).

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності - це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що посягають на систему господарювання, заподіюючи шкоду суспільним відносинам, які складаються з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг.

Родовим об'єктом цих кримінальних правопорушень є сфера господарської діяльності, тобто врегульовані державою відносини між членами суспільства щодо виробництва та реалізації товарів, продукції різного призначення, виконання робіт та надання послуг, які складають систему господарювання.

Господарська діяльність - діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Підприємницька діяльність є видом господарської діяльності.

Оскільки родовий об'єкт господарських кримінальних правопорушень охоплює широке коло суспільних відносин, які можна класифікувати за певними спільними ознаками, доцільним є визначення їх **видових об'єктів** Розділу VII за спрямованістю посягання проти:

- 1) системи грошового обігу, фондового ринку і порядку обігу деяких

документів (ст.ст. 199, 200, 222-1, 223-1, 224, 232-1, 232-2 КК України);

2) системи оподаткування і системи загальнообов'язкового державного соціального страхування (ст.ст. 204, 212, 212-1 КК України);

3) бюджетної системи (ст.ст. 210, 211 КК України);

4) порядку переміщення предметів через митний кордон України (ст. 201, 201-1 КК України);

5) порядку зайняття господарською діяльністю (ст.ст. 203-1, 203-2, 205-

1, 206, 206-2, 209, 209-1, 213, 227 КК України);

6) прав кредиторів (ст.ст. 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222, 222-2 КК України);

7) засад добросовісної конкуренції (ст.ст. 229, 231, 232, 232-3 КК України);

8) порядку приватизації (ст. 233 КК України).

9) порядок обігу/використання гуманітарної та/або безоплатної допомоги, благодійних пожертв тощо (201-2 КК України).

Така класифікація видових об'єктів певною мірою умовна, бо окремі норми охоплюють діяння, які посягають не декілька об'єктів. Наприклад, шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України) віднесено до кримінальних правопорушень проти прав кредиторів, хоча одночасно є посяганням проти системи оподаткування бо переслідує мету незаконного отримання пільг щодо сплати податків.

Безпосереднім об'єктом виступають конкретні суспільні відносини в сфері господарської і пов'язаної з нею діяльності.

В деяких складах кримінальних правопорушень присутній **додатковий обов'язковий об'єкт**. Наприклад, ч. 3 ст. 206 КК України «Протидія законній господарській діяльності», де додатковим обов'язковим об'єктом може виступати життя та здоров'я.

Оскільки **більшість статей розділу VII КК України за своєю конструкцією є бланкетними**, для встановлення об'єктивної сторони кримінальних правопорушень необхідно звернення нормативних актів, якими регулюються охоронювані нормою суспільні відносини. Наприклад, у сфері виготовлення та обігу валюти, цінних паперів, оподаткування, підприємництва, банківської діяльності, митного законодавства тощо. Саме у зв'язку з цим вивчення і застосування на практиці норм кримінального права у сфері господарської діяльності викликають певні труднощі.

В переважній більшості складів кримінальних правопорушень обов'язковою ознакою є **предмет кримінальних правопорушень**. Наприклад в ст. 203-1 КК України «Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва» предметом кримінальних правопорушень є диски для лазерних систем зчитування, матриці для таких дисків, обладнання для виробництва дисків для лазерних систем зчитування, сировина для такого виробництва.

Об'єктивна сторона більшості кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності характеризується активною поведінкою винної особи - **вчинюються шляхом дії**. Окремі – тільки **шляхом бездіяльності**. Наприклад, ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) ст. 212 КК України).

Значну кількість господарських кримінальних правопорушень складають кримінальні правопорушення з формальним складом. Наприклад виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, що існують у паперовій формі, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів (ст. 199 КК України). Але частина кримінальних правопорушень за конструкцією диспозицій передбачають обов'язкове настання шкідливих наслідків – мають матеріальний склад кримінальних правопорушень. Наприклад, доведення до банкрутства ст. 219 КК України.

За окремі діяння законодавець пов'язує питання про наявність або відсутність складу кримінальних правопорушень в залежності від виду предмета кримінальних правопорушень (предмети історичної або культурної цінності) (наприклад в ст. 201 КК України «Контрабанда»).

Суб'єктивна сторона господарських кримінальних правопорушень характеризується виключно умисною формою вини. Для наявності складу кримінальних правопорушень деяких з них необхідним є встановлення мотиву або мети (наприклад ст. 232 КК України «Розголошення комерційної або банківської таємниці» вимагає наявності корисливого або іншого особистого мотиву).

Суб'єктом кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності можуть бути тільки особи, які досягли 16 років. Значна кількість складів кримінальних правопорушень передбачають спеціальний суб'єкт: службова особа, засновник, власник суб'єкта господарської діяльності, особа, що має обов'язок сплачувати податки та інші обов'язкові платежі тощо.

2. Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, що існують у паперовій формі, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів (ст. 199 КК України)

Безпосереднім об'єктом цього кримінального правопорушення є установлений законодавством порядок формування та функціонування кредитно-грошової системи.

Предметом кримінального правопорушення, передбачених статтею 199 КК можуть бути підроблені:

1) національна валюта України, тобто грошова одиниця України, у виді банкнот чи металевої монети;

2) іноземна валюта – це грошові знаки будь-якої іноземної держави у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають у обігу та є законним платіжним засобом на території іноземної держави, а також вилучені з обігу чи такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які введено в обіг (це ж стосується і номінальної валюти України).

Інша валюта та т.з. «сурогатні гроші» – не є предметом кримінального правопорушення, передбачених ст. 199 КК України і дії з нею можуть утворювати інше кримінального правопорушення, наприклад шахрайство.

3) державні цінні папери – державні облігації України, казначейські зобов'язання України, фінансові казначейські векселі, державні деривативи (Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23.02.2006 р. № 3480-IV.)

Пленум Верховного Суду України від 12.04.1996 р. № 6 роз'яснює, що державними цінними паперами є цінні папери, які випускаються і забезпечуються державою;

4) білети державних лотерей – бланк документа суворого обліку, який виготовлений за ліцензією МФ України від імені держави як емітента випуску і дає право на участь у розіграші призового фонду лотереї і, в разі виграшу, є підставою для одержання виграшу.

Згідно з наказом Міністерства фінансів України від 12.12.2002 р. № 128/1037, в Україні дозволено дію виключно державних лотерей наступних 5 видів:

- 1) бінго;
- 2) тото;
- 3) миттєві;
- 4) розрядні;
- 5) числові.

5) марки акцизного податку – спеціальний знак для маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів, віднесений до документів суворого обліку, який підтверджує сплату акцизного податку, легальність ввезення та реалізації на території цих виробів;

6) голографічні захисні елементи - спеціальний знак призначений для маркування носіїв інформації, документів і товарів з метою підтвердження її справжності, авторства тощо, виконаний із використанням технологій, що роблять неможливим його несанкціоноване відтворення.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбачених ст. 199 КК України, виражається у вчиненні будь-якої або декількох із вказаних у диспозиції ч. 1 дій:

- 1) виготовлення;
- 2) зберігання;
- 3) придбання;
- 4) перевезення;
- 5) пересилання;

- б) ввезення в Україну;
- 7) збут хоча б одного, будь-якого із підроблених предметів, вказаних в цій же диспозиції і розглянутих вище.

Під виготовленням вказаних предметів слід розуміти їх створення фальшивих або перероблення інших справжніх, але меншого номіналу таким чином, що їх оформлення узгоджується з справжніми, та якщо вони за зовнішнім виглядом можуть сприйматися як справжні відповідного номіналу або іншого роду зразка, що робить можливим досягнення мети, вказаної у ч. 1 ст. 199 КК України – їх збуту і вважати можливим їх перебування в обігу.

У п. 5 постанови Пленуму Верховного Суду України № 6 від 1996 р. роз'яснюється, що склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 199 КК (ст. 79 КК 1960 р.) утворює як повна імітація грошового знака чи державного цінного папера, так і істотна фальсифікація тим чи іншим способом справжніх грошових знаків чи державних цінних паперів, що робить можливим досягнення мети їх збуту і, за задумом винного, у звичайних умовах ускладнює або зовсім виключає виявлення підробки.

Підробка або виготовлення підроблених предметів, які у звичайних умовах пересічною особою можуть бути розпізнані як підроблені, за загальним правилом не можуть кваліфікуватися як кримінальне правопорушення за ст. 199 КК України. Такі дії можуть утворювати готування, замах або закінчене кримінальне правопорушення – шахрайство (ст. 190 КК України), а також, в залежності від спрямованості умислу, як готування або замах на кримінальне правопорушення, передбачене ст. 199 КК України.

Ввезення в Україну вказаних предметів – це переміщення їх через державний кордон України на її території.

Під збутом слід розуміти будь-яку умисну форму відчуження вказаних підроблених предметів, використання як засобу платежу, продаж, розмін, обмін, дарування, передача в борг і в рахунок покриття боргу, програш в азартних іграх тощо.

Зберігання - перебування цих предметів безпосередньо у винного чи в будь-якому іншому місці, де вони перебувають у його розпорядженні та під його контролем.

Придбання - їх оплатне чи безоплатне отримання винним від іншої особи (наприклад, купівля, обмін, одержання в подарунок, виграш в азартні ігри, привласнення знайдених таких предметів тощо).

Перевезення - переміщення їх винним із використанням будь-яких транспортних засобів.

Пересилання - переміщення їх винним у просторі з використанням засобів поштового зв'язку (наприклад, у листах, посылках, бандеролях, інших поштових відправленнях).

Суб'єктивна сторона характеризується лише умисною формою вини у виді прямого умислу та наявністю спеціальної мети – їх збуту.

Відсутність мети у вигляді збуту підроблених предметів кримінального правопорушення, передбачених ст. 199 КК України, виключає склад кримінальне правопорушення, передбачених цією статтею.

У п. 15 постанови ПВСУ № 6 1996 р. вказується, що —заволодіння особою внаслідок збуту підроблених грошей чи державних цінних паперів приватним, колективним або державним майном додаткової кваліфікації за статтями, які передбачають відповідальність за розкрадання цього майна, не потребує, а повинно враховуватися судом при призначенні міри покарання.

Але з такою позицією Верховного Суду України обґрунтовано не погоджуються Мельник М.І., Дудоров О.О. та інші автори. У даному випадку особа одним діянням посягає на два самостійні об'єкти: власність та грошову систему як складову частину економічної безпеки держави.

Суб'єкт кримінальне правопорушення – загальний (фізична, осудна особа, що досягла 16-річного віку і вчинила дії, передбачені ст. 199 КК України). Це можуть бути:

- 1) виробники;
- 2) розповсюджувачі;
- 3) випадкові особи. Відносно останніх у п. 11 постанови ПВСУ № 6 1996 р. вказується: особа, яка в момент одержання грошей чи державних цінних паперів не усвідомлювала, що вони підроблені, а виявивши підробку, збула їх як справжні, повинна нести відповідальність залежно від обставин справи за ст. 199 (ст.79 КК 1960 р.) чи ст. 190 КК України (143 КК 1960 р.).

Кваліфікованими видами кримінального правопорушення, передбачених ч. 2 ст. 199 КК України, є їх вчинення

- а) повторно;
- б) за попередньою змовою групою осіб; в) у великому розмірі.

Повторним вважається вчинення будь-якого кримінального правопорушення, із передбачених ст. 199 КК України, після вчинення будь-якого кримінального правопорушення, із передбачених цією статтею, якщо не збігли строки притягнення за нього до кримінальної відповідальності або судимість за який не знята або не погашена.

Великим розміром дії, передбаченої ст. 199 КК України, згідно примітки до неї, вважаються вчинені такі, коли сума підробки у 200 і більше разів перевищує розмір н.м.д.г. (податкової соціальної пільги, встановленої в Україні на день вчинення цих дій).

Особливо кваліфіковані склади кримінального правопорушення, передбачені в ч. 3 ст. 199 КК України утворюють вказані в диспозиції ч.1 дії, вчинені:

- а) організованою групою
- б) в особливо великому розмірі (якщо сума підробки у 400 і більше разів перевищує нмдг).

3. Незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення (ст. 200 КК України)

Об'єкт кримінального правопорушення - суспільні відносини у сфері випуску в обіг і використання документів на переказ та інших засобів доступу до банківських рахунків, електронних грошей. Ці відносини регулюються Законом України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 р. № 1591-ІХ та іншими нормативно-правовими актами.

Предметом кримінального правопорушення можуть виступати:

- а) при підробці - документи на переказ, платіжні картки, інші засоби доступу до банківських рахунків, електронних грошей;
- б) при придбанні, зберіганні, перевезенні, пересиланні, використанні та збуті - підроблені документи на переказ або підроблені платіжні картки;
- в) при випуску або використанні - електронні гроші.

Згідно з приміткою до цієї статті під **документами на переказ** слід розуміти документ у паперовому або електронному вигляді, що використовується банками чи їх клієнтами для передачі доручень або інформації на переказ грошових коштів між суб'єктами переказу грошових коштів (розрахункові документи, документи на переказ готівкових коштів, а також ті, що використовуються при проведенні міжбанківського переказу та платіжного повідомлення тощо). Переказом коштів визнається рух певної суми коштів з метою її зарахування на рахунок отримувача або видачі йому у готівковій формі. Ініціатор та отримувач можуть бути як різними особами, так і однією й тією ж особою.

Платіжна картка - електронний платіжний засіб у вигляді пластикової чи іншого виду картки.

Під іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронних грошей слід розуміти інші носії інформації (крім документів на переказ і платіжних карток), що зберігають ідентифікаційну інформацію і за допомогою яких особа може одержати доступ до певного банківського рахунку, електронних грошей, наприклад, мобільний платіжний інструмент, тобто електронний платіжний засіб, реалізований в апаратно- програмному середовищі мобільного телефону або іншого бездротового пристрою користувача; дорожні та іменні чеки в іноземній валюті, які емітовані за кордоном і пред'являються для сплати на території України.

Емісію платіжних інструментів має право здійснювати виключно емітент, авторизований для надання послуги з емісії платіжних інструментів.

Підробленими документами на переказ та платіжними картками за ст. 200 КК України визнаються лише такі повністю чи частково фальсифіковані предмети, які мають схожість зі справжніми предметами за основними реквізитами та функціонально-цільову придатність справжніх предметів, що встановлюється з урахуванням всієї сукупності ознак та властивостей цих предметів. Зокрема, йдеться про придатність предмета для отримання доступу

до банківських рахунків та ініціювання переказу коштів, здійснення операцій. Разом з тим не є предметом цього кримінального правопорушення такий предмет, який хоч і надає можливість доступу до банківського рахунку, однак не має схожості зі справжнім документом чи платіжною картою за основними реквізитами. Створення такого предмета може кваліфікуватися за ст. 361-1 КК України як створення з метою протиправного використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут.

Електронні гроші - одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багаточільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей;

Обладнання для виготовлення документів на переказ, платіжних карток, інших засобів доступу до банківських рахунків хоча й зазначено у назві ст. 200 КК України, однак відсутнє у її диспозиції і тому не може визнаватися предметом цього кримінального правопорушення. Разом з тим незаконні дії з таким обладнанням можуть вчинюватися на стадії готування до цього кримінального правопорушення і створювати підстави для їх кваліфікації за ст.ст. 14 та 200 КК України, наприклад, виготовлення такого обладнання для його наступного використання при підробці документів на переказ чи платіжних карток із метою їх збуту.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення може виражатися у вчиненні будь-якої незаконної дії, передбаченої ч. 1 ст. 200 КК України:

- а) у підробці документів на переказ, платіжних карток чи інших засобів доступу до банківських рахунків, електронних грошей;
- б) у придбанні, зберіганні, перевезенні, пересиланні, використанні або збуті підроблених документів на переказ чи платіжних карток;
- в) у неправомірному випуску або використанні електронних грошей.

Підробка документів на переказ, платіжних карток чи інших засобів доступу до банківських рахунків, електронних грошей - це створення повністю фальсифікованого предмета або часткова фальсифікація справжнього предмета. Способи підробки можуть бути різними: використання комп'ютерних програм, спеціального технічного обладнання, зміна чи доповнення тексту у паперових документах тощо. У будь-якому випадку підробка призводить до появи фальсифікованого предмета, який може використовуватись за функціонально-цільовим призначенням справжнього предмета. Якщо виготовлений предмет виявився непридатним для такого використання – вчинене слід кваліфікувати як замах на вчинення цього кримінального правопорушення за ст.ст. 15 та 200 КК України.

Виготовлення з метою збуту такого предмета, який завідомо для винної особи має схожість зі справжнім предметом лише за формою, кольором та

іншими зовнішніми ознаками, однак є непридатним для використання за функціонально-цільовим призначенням справжнього предмета, кваліфікується як готування до шахрайства (ст. 14 і ч.ч. 2, 3 чи 4 ст. 190 КК України).

Підробка документа на переказ, який існує в електронній формі, може поєднуватися із несанкціонованим втручанням в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж і потребувати додаткової кваліфікації за ст. 361 КК України.

Поняття придбання, зберігання, перевезення, пересилання визначаються аналогічно ст. 199 КК України.

Використання підроблених документів на переказ чи платіжних карток - це їх застосування за функціонально-цільовим призначенням справжнього предмета, тобто для отримання доступу до банківських рахунків та ініціювання переказу коштів, здійснення різних операцій. Ці дії слід відрізнити від самовільного використання справжніх чужих документів на переказ чи платіжних карток, яке не може кваліфікуватися за ст. 200 КК України через відсутність ознак предмета цього кримінального правопорушення, однак може тягти за собою відповідальність особи за ст. 190 КК України. Таємне викрадення у фізичної особи наперед оплаченої банком платіжної картки, яка має фіксований номінал безпосередньо в ній прописаних коштів, кваліфікується як крадіжка за ст. 185 КК України.

Збут підроблених документів на переказ чи платіжних карток означає їх умисне оплатне чи безоплатне відчуження: продаж, обмін на інші предмети, дарування, передача в рахунок погашення боргу тощо. Від збуту зазначених предметів слід відрізнити їх передачу іншій особі у тимчасове володіння на різних умовах, що підлягає самостійній правовій оцінці з урахуванням всіх обставин справи. Наприклад, у випадку передачі такого предмета іншій особі для тимчасового зберігання без мети збуту - склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 200 КК України, взагалі відсутній, а у випадку передачі іншій особі такого предмета для разового використання і наступного його повернення - вчинене може кваліфікуватися за ч. 5 ст. 27 і ст. 200 КК України як пособництво у незаконному використанні іншою особою цього предмета (за наявності ознак такої співучасті).

Відносини щодо випуску та використання електронних грошей регулюються ЗУ «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 р. № 1591-IX, Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними, затвердженим постановою Правління НБУ від 29.09.2022 р. № 210, та іншими нормативними актами.

Випуск електронних грошей – це складова фінансової платіжної послуги з випуску електронних грошей та виконання платіжних операцій з ними, у тому числі відкриття та обслуговування електронних гаманців, що пов'язана з наданням електронних грошей, уключаючи надання передплачених платіжних інструментів (припейд-карток) користувачам в обмін на готівкові кошти та/або

на кошти, перераховані з поточних/платіжних рахунків. Електронні гроші є випущеними з часу їх завантаження емітентом або оператором на електронний пристрій, що перебуває в розпорядженні користувача або агента.

Випуск електронних грошей може здійснювати виключно банк. Останнім визнається юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги (ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III)

Банк, що здійснює випуск електронних грошей, бере на себе зобов'язання з їх погашення.

Неправомірність випуску електронних грошей полягає в тому, що він здійснюється суб'єктом, який не має права на випуск електронних грошей, тобто особою, яка не є банком. Порушення банком порядку здійснення операцій з електронними грошима, у тому числі порядку вчинення операції щодо їх випуску, тягне за собою адміністративну відповідальність за ст. 163¹⁴ КУпАП.

4. Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 КК України)

Ця стаття передбачає три форми кримінального правопорушення:

- 1) продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги;
- 2) використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги;
- 3) укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном (товарів (предметів) гуманітарної допомоги, благодійних пожертв, безоплатної допомоги).

Для усіх трьох форм кримінального правопорушення характерною є мета – отримання прибутку. Це впливає із синтаксичного нюансу: якби перед словами «з метою» була відсутня кома, то зазначена мета стосувалася б тільки останньої із названих форм.

Мета отримання прибутку може бути доведена, якщо особою фактично отримано прибуток або якщо вона вчинила дії (замах на кримінальне правопорушення), в результаті яких мала отримати прибуток – різницю між транспортними чи іншими витратами і доходом.

Так само для усіх трьох форм характерною є ознака предмету – «у значному розмірі» (або у ч. 2 – у «великому розмірі» чи у ч. 3 – «в особливо великому розмірі»). Це впливає з того, що у ст. 201-2 КК слово «вчинені» вжите у множині, хоча слово «продаж» і слова «використання» та «укладання» – різного роду.

Значення деяких термінів, застосованих у ст. 201-2 КК:

- 1) вчинені у значному розмірі – розмір стосується загальної вартості гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, а не розміру отриманого прибутку;
- 2) поняття значного, великого та особливо великого розмірів визначені

у примітці до ст. 201-2 КК.

3) гуманітарна допомога (ст. 1 Закону «Про гуманітарну допомогу») – цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують її у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій і епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, які створюють загрозу для життя і здоров'я населення, або тяжкою хворобою конкретних фізичних осіб, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту;

4) благодійна пожертва (ст. 6 Закону України «Про гуманітарну допомогу») – безоплатна передача благодійником коштів, іншого майна, майнових прав у власність бенефіціарів для досягнення певних, наперед обумовлених цілей благодійної діяльності, відповідно до цього Закону;

5) безоплатна допомога (ст. 1 Закону України «Про гуманітарну допомогу», ст. 5 Закону «Про благодійну діяльність та благодійні організації»): надання гуманітарної допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсацій донорам (пересилка, виконання робіт, надання послуг);

безоплатна передача у власність бенефіціарів коштів, іншого майна, безоплатне відступлення бенефіціарам майнових прав; безоплатна передача бенефіціарам права користування та інших речових прав на майно і майнові права; безоплатна передача бенефіціарам доходів від майна і майнових прав; безоплатне надання послуг та виконання робіт на користь бенефіціарів.

Оскільки безоплатна допомога – це різновид гуманітарної допомоги або благодійної пожертви, то згадування її в тексті статті окремо є зайвим;

б) прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати;

7) правочин – дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Правочини можуть бути односторонніми та дво- чи багатосторонніми (договори). Дво- чи багатостороннім правочином є погоджена дія двох або більше сторін. Правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі (статті 202–203 Цивільного кодексу України).

Кримінально-правова кваліфікація

1. Якби статті 201-2 КК України не було, то продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, вчинені з метою отримання прибутку та в розмірі понад встановлений розмір, кваліфікувалися б, виходячи з цього розміру, з урахуванням пункту 3 примітки до ст. 185 КК, за

частинами 4 або 5 ст. 191 КК України як розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні, або як розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

Через помилку законодавця, фактично більш тяжке кримінальне правопорушення – розтрата в значних розмірах – має каратися м'якше (за ст. 201-2 КК України), ніж розтрата в розмірах, які відповідно до ст. 201-2 КК України не є значними (за ст. 191 КК України).

Продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, вчинені у розмірі, який не досягає значного розміру або становить його, незалежно від наявності мети отримання прибутку, слід кваліфікувати, залежно від суб'єкта:

за ч. 1 ст. 191 КК – як розтрату чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні (вчинену в умовах воєнного стану – за ч. 4 ст. 191 КК України), або

за частинами 2 або 3 ст. 191 КК України – як розтрату чужого майна шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (вчинену в умовах воєнного стану – за ч. 4 ст. 191 КК України).

Навіть якщо розглядати цю ситуацію так, що і ст. 201-2 КК України, і ст. 191 КК України регулюють одне питання, тобто має місце не конкуренція норм, а їх колізія, то і в цьому випадку розтрату відповідних предметів в значних розмірах слід кваліфікувати за ст. 201-2 КК України, яка є більш новим законом, ніж ст. 191 КК України.

2. Вчинені у воєнний час продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, вчинені з метою отримання прибутку та в розмірі понад встановлений розмір, слід кваліфікувати за ч. 3 ст. 201-2 КК України.

3. Продаж неіснуючих товарів (предметів) гуманітарної допомоги слід кваліфікувати за ст. 190 КК України як шахрайство.

Приклад: в квітні 2022 р. у Києві правоохоронці затримали подружжя, яке розміщувало у тематичних групах у месенджерах і торгових платформах оголошення про продаж бронежилетів, касок, наколінників та іншої військової амуніції на суму понад 120 тисяч гривень. Від покупців вони отримували передплату і надалі не виконували свої обов'язки.

5. Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту піддакцизних товарів (ст. 204 КК України)

Об'єктом кримінального правопорушення, передбачених ст. 204 КК є державні економічні інтереси України, пов'язані з надходженням до державного бюджету запланованих грошових коштів від виготовлення і збуту

підакцизних товарів, встановлений законодавством порядок виготовлення та обігу підакцизних товарів.

Безпосереднім додатковим об'єктом у разі вчинення кримінального правопорушення, передбачених ч. 3 ст. 204 КК України є безпека людей, а також їх життя та здоров'я, загрозу яким вони утворюють або яким спричиняють шкоду.

Предметом кримінального правопорушення за ст. 204 КК України можуть бути незаконно виготовлені:

- 4) спирт етиловий;
- 5) спиртовий дистиллят;
- 6) алкогольні напої;
- 7) пиво;
- 8) тютюнові вироби;
- 9) тютюн;
- 10) промислові замітники тютюну;
- 11) пальне;
- 12) інші підакцизні товари.

До інших підакцизних товарів належать автомобілі легкові, кузови до них, причепи та напівпричепи, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів; електрична енергія.

Перелік підакцизних товарів, визначених ПК України, є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

До алкогольних напоїв відносяться будь-які продукти промислового або кустарного (в домашніх умовах) вироблення, одержання шляхом бродіння або виготовлені на основі харчових спиртів, що містять спирт, концентрація якого сягає понад 1,2 % об'ємних одиниць. Ними є: вина виноградні натуральні, ігристі, газовані, міцні спиртні напої: горілка, коньяк, бренді тощо), лікери, виноматеріали та спиртові напівфабрикати, що використовуються для їх виготовлення.

Тютюнові вироби – це сигарети, сигари, сигарили, а також тютюн люльковий, нюхальний, смоктальний чи жувальний та інші вироби з тютюну і його заміників, які під час вживання впливають на фізіологічний стан людини.

Акцизний податок – це непрямий податок на споживання підакцизних товарів (продукції), що включається до ціни таких товарів (продукції).

Об'єктивна сторона ч.1 ст. 204 КК України полягає у таких діях:

- 1) незаконне придбання з метою збуту;
- 2) зберігання з метою збуту;
- 3) збут;
- 4) транспортування з метою збуту незаконно виготовлених предметів кримінального правопорушення.

Об'єктивну сторону ч. 2 утворює незаконне виготовлення підакцизних товарів

Кваліфікаційна ознака: вчинення кримінального правопорушення особою, яка раніше була засуджена за ст. 204 КК України.

Незаконно виготовленими слід вважати зазначені в ст. 204 КК України товари, що виготовлені:

- 1) особою, яка не зареєстрована як суб'єкт підприємництва, незалежно від того, чи підлягає діяльність з їх виготовлення ліцензуванню;
- 2) суб'єктом підприємницької чи господарської діяльності без одержання ліцензії, якщо їх виготовлення підлягає ліцензуванню.

Не утворюють складу цього кримінального правопорушення придбання, зберігання, виготовлення чи транспортування особою підакцизних товарів без дозволу (ліцензії) для власних потреб без мети збуту.

Придбання, зберігання, транспортування незаконно виготовлених алкогольних напоїв чи тютюнових виробів з метою їх збуту та сам збут особою, яка не має ліцензії на оптову чи роздрібну торгівлю ними, належить кваліфікувати за ч. 1 ст. 204 КК України.

Ті самі дії, вчинені без ліцензії, щодо алкогольних напоїв, виготовлених на основі етилового спирту шляхом його розбавлення водою, тягнуть відповідальність за ст. 204 КК України.

Кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 204 КК України, є закінченим з моменту незаконного виготовлення будь-якої кількості підакцизних товарів. Дії особи, спрямовані на відкриття (створення) підпільного цеху для незаконного виготовлення таких товарів, а так само придбання для їх виготовлення обладнання, за допомогою якого можливо забезпечити їх масове виробництво, повинні кваліфікуватись як готування до вчинення зазначеного кримінального правопорушення.

Об'єктивну сторону ч. 3 утворюють:

- 1) незаконне виготовлення підакцизних товарів, що становлять загрозу для життя і здоров'я людей;
- 2) незаконний збут таких товарів, що призвело до отруєння чи спричинило смерть особи.

Незаконно виготовленими підакцизними товарами, що становлять загрозу для життя і здоров'я людей, слід вважати такі, вживання, користування чи використання яких створює реальну загрозу для життя і здоров'я споживачів (можливість отруєння, радіоактивного опромінення тощо).

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка на момент вчинення кримінального правопорушення досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – умисна форма вини у вигляді прямого умислу та спеціальна мета збуту.

Зверніть увагу на те, що **кожною частиною ст. 204 КК України передбачено самостійний склад кримінального правопорушення**, тому за наявності підстав дії винної особи мають кваліфікуватись за сукупністю цих кримінальних правопорушень.

Дії, передбачені ст. 204 КК України, поєднані з легалізацією (відмиванням) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом, за наявності підстав мають кваліфікуватися за відповідними частинами ст.ст. 204 та 209 КК України.

Незаконне виготовлення алкогольних напоїв або тютюнових виробів, поєднане з використанням незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору або незаконним використанням чужого знака для товарів чи послуг, фірмового (зареєстрованого) найменування, маркування товару, додатково кваліфікується за ст. 216 чи ст. 229 КК України.

6. Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України)

Об'єктом кримінального правопорушення є встановлений законом порядок оподаткування юридичних і фізичних осіб, що за рахунок податків і зборів забезпечує формування доходної частини державного та місцевих бюджетів і цільових фондів, економічна безпека держави.

Предметом кримінального правопорушення є податки, збори та інші обов'язкові платежі, що входять в систему оподаткування і введені в установленому законом порядку.

Перелік податків та їх розміри міститься у Податковому кодексі України.

Склад кримінального правопорушення **за конструкцією** - матеріальній.

Об'єктивну сторону кримінального правопорушення утворюють:

- 1) діяння у виді бездіяльності, що полягає в ухиленні від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів;
- 2) суспільно небезпечні наслідки у виді фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних (ч. 1), великих (ч. 2) та особливо великих (ч. 3) розмірах, а також
- 3) наявність причинного зв'язку між діянням і наслідками.

Наслідком є тільки розмір несплаченого або недосплаченого податку чи платежу, а не вся сума, що підлягає нарахуванню, а також штрафні санкції тощо.

Диспозиція ст. 212 КК України має бланкетний характер, а тому для встановлення складу кримінального правопорушення необхідно додатково звертатися до податкового законодавства і встановлення конкретних підстав обов'язку сплати податку, його розміру і строків тощо.

Найбільш поширеними способами ухилення від сплати податків є: неподання документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, приховування або заниження об'єкта оподаткування.

Відповідальність настає тільки за ухилення від сплати, а не за відмову сплати.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим умислом.

Суб'єкт кримінального правопорушення спеціальний. Це:

- 1) службова особа підприємства, установи, організації, незалежно від

форми власності;

2) особа, що займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи;

3) будь-яка інша особа, яка зобов'язана їх сплачувати.

Питання до самоконтролю:

1. Що є предметом виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, що існують у паперовій формі, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів (ст. 199 КК України)?

2. Чим відрізняється ухилення від сплати податків (ст. 212 КК України) від їх несвоєчасної сплати?

3. Які нормативно правові акти регулюють суспільні відносини у сфері випуску в обіг і використання документів на переказ та інших засобів доступу до банківських рахунків, електронних грошей?

4. У чому полягають особливості кваліфікації кримінального правопорушення за ст. 201-2 КК України?

5. Які дії утворюють об'єктивну сторону складу кримінального правопорушення передбаченого ст. 204 КК України?